

Przedmiotowy system oceniania (PSO)

Dział 1: Substancje i ich właściwości

Wymagania			
konieczne	podstawowe	rozszerzające	dopełniające
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje szkło laboratoryjne i określa do czego służy; • definiuje pojęcie substancji; • podaje kryterium odróżniania substancji prostych od złożonych; • wymienia po pięć substancji prostych i złożonych znanych z życia codziennego; • definiuje pojęcie mieszaniny jednorodnej i niejednorodnej; • opisuje sposób rozdzielania mieszaniny wody i piasku; • określa pojęcia: odparowywanie, sączenie, dekantacja; • definiuje pojęcia zjawiska fizycznego i przemiany chemicznej; • określa pojęcia właściwości fizyczne i chemiczne substancji; • definiuje pojęcie pierwiastka chemicznego i związku chemicznego; • definiuje metale i niemetale; • opisuje właściwości fizyczne dwóch pierwiastków, np. Fe i S; • opisuje występowanie i zastosowanie dwóch metali i niemetali; • wymienia symbole chemiczne kilku poznanych pierwiastków. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wybiera odpowiednie szkło i sprzęt laboratoryjny do ogrzewania, odparowania oraz sączenia substancji; • podaje cechy, które są określane jako właściwości fizyczne substancji; • określa właściwości fizyczne oglądanej substancji; • wyjaśnia różnicę między mieszaniną jednorodną i niejednorodną; • proponuje rozdzielenie mieszaniny siarki i opilków żelaza oraz siarki i chlorku sodu; • rysuje prosty rysunek schematyczny do wykonywanego doświadczenia lub do podanego opisu; • odróżnia zjawisko fizyczne od przemiany chemicznej, podaje przykłady; • odróżnia właściwości fizyczne substancji od właściwości chemicznych; • odróżnia mieszaninę od związku chemicznego, podaje kryterium rozróżniania; • podaje kilka właściwości charakterystycznych dla metali: Al i Cu i niemetali: C i P. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykonuje proste czynności laboratoryjne, jak odparowywanie, ogrzewanie, sączenie; • wykonuje doświadczenie według podanej instrukcji; • na podstawie opisanych właściwości fizycznych rozpoznaje substancję (ogłdaną wcześniej na lekcjach); • podaje przykłady mieszanin, z którymi spotyka się w życiu codziennym; • sporządza mieszaninę jednorodną i niejednorodną; • proponuje sposób rozdzielenia mieszanin: niejednorodnej i jednorodnej z wykorzystaniem poznanych metod: sączenia, dekantacji, odparowania; • projektuje zestaw do rozdzielenia mieszaniny soli kamiennej i kredy; • podaje przykłady zjawiska fizycznego i przemiany chemicznej spotykane w życiu codziennym; • porównuje właściwości poznanych metali i niemetali; • określa, co to są stopy i podaje ich przykłady. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • w podanych zbiorach wyszukuje poznane na lekcjach substancje proste i złożone; • projektuje sposób rozdzielenia mieszaniny otrzymanej od nauczyciela; • tworzy instrukcję wykonywanego doświadczenia, podaje obserwacje i wnioski; • ze zbioru substancji prostych i złożonych tworzy odpowiednie podzbiory; • podaje kryteria rozróżniania metali i niemetali; • wskazuje w zbiorze substancji metale i niemetale; • kwalifikuje pierwiastki na podstawie opisu ich właściwości do metali lub niemetali; • na podstawie wyszukanych informacji opisuje, jakie jest zastosowanie najważniejszego stopu żelaza – stali.

Dział 2: Atomy i cząsteczki

Wymagania			
konieczne	podstawowe	rozszerzające	dopełniające
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> określa, co rozumie pod pojęciem materii; podaje przykłady materii w różnych stanach skupienia; definiuje pojęcie dyfuzji; definiuje pojęcie atomu; wymienia nazwiska uczonych, którzy się przyczynili do rozszyfrowania budowy atomu; wymienia cząstki elementarne i opisuje ich parametry; podaje rozmieszczenie cząstek elementarnych w atomie; wyjaśnia pojęcie powłoki elektronowej; definiuje pojęcia: liczba masowa i liczba atomowa; określa, co to jest elektron walencyjny; określa, co to jest masa atomu i masa atomowa oraz jednostki do ich wyrażania; opisuje budowę układu okresowego pierwiastków; odróżnia grupy od okresów; podaje prawo okresowości; na podstawie układu okresowego pierwiastków odczytuje najważniejsze informacje o atomie pierwiastka; definiuje pojęcie izotopu; 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje budowę materii; opisuje i wyjaśnia zjawisko dyfuzji; podaje przykłady dyfuzji poznane na lekcji; posługując się modelami, „buduje atomy” o określonej liczbie protonów, neutronów i elektronów; wyjaśnia, dlaczego atom jest elektrycznie obojętny i ilustruje to na modelu; podaje zależność między jednostką masy atomowej i masą atomu wyrażoną w gramach; opisuje budowę atomu danego pierwiastka na podstawie jego położenia w układzie okresowym pierwiastków; wymienia wszystkie informacje, jakie można odczytać o danym pierwiastku z układu okresowego pierwiastków, wskazuje położenie metali i niemetali; podaje przykłady izotopów poznanych na lekcji; rozdzieli izotopy pierwiastka, mając podane liczby A i Z; opowiada o konsekwencjach awarii reaktora atomowego w Czarnobylu; omawia zastosowanie pierwiastków promieniotwórczych; odróżnia atom od cząsteczki; 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> projektuje eksperyment modelowy ilustrujący ziarnistą budowę materii; rysuje schematy wykonywanych doświadczeń, zapisuje obserwacje, wywodzi wnioski; rozdzieli w modelu atomu elektrony walencyjne; oblicza, jaką masę ma określona liczba atomów (w jednostkach masy atomowej); określa rodzaj i liczbę cząstek elementarnych w podanych izotopach; wyjaśnia, dlaczego masa atomowa danego pierwiastka nie jest liczbą całkowitą; oblicza średnią ważoną masę atomową określonego pierwiastka z podanej zawartości procentowej poszczególnych izotopów i ich liczb masowych; na podstawie podanych informacji o budowie atomu odszukuje jego miejsce w układzie okresowym pierwiastków; analizuje zależność między numerem okresu a liczbą powłok elektronowych oraz między numerem grupy a liczbą elektronów walencyjnych; 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> projektuje i wykonuje eksperyment ilustrujący proces dyfuzji; wyjaśnia budowę wewnętrzną substancji, uwzględniając ziarnistą budowę materii; opisuje wkład Marii Skłodowskiej-Curie w wyjaśnienie budowy atomu; określa zależność między masą atomową i liczbą protonów w jądrze; na podstawie liczb A i Z charakteryzuje budowę atomu; przelicza masę danego atomu wyrażoną w gramach na masę atomową wyrażoną w jednostkach masy atomowej; proponuje inne kryteria uporządkowania pierwiastków w tablicę; przedstawia swoją modyfikację układu okresowego pierwiastków; z różnych źródeł informacji zbiera wiadomości o pierwiastkach wybranej grupy; opisuje kierunek zmian reaktywności pierwiastków i ich charakteru chemicznego w wybranej grupie; oblicza zawartość procentową dwóch izotopów wchodzących w skład pierwiastka, mając podane ich liczby masowe i masę atomową pierwiastka;

Dział 2: Atomy i cząsteczki

Wymagania			
konieczne	podstawowe	rozszerzające	dopełniające
<ul style="list-style-type: none"> określa zjawisko promieniotwórczości; wskazuje znak (piktogram) – symbol informujący o skażeniu pierwiastkami promieniotwórczymi; opisuje chorobę popromienną; określa pojęcie cząsteczki pierwiastka; wymienia nazwy i symbole poznanych pierwiastków; określa pojęcie wzoru chemicznego; podaje wzory i nazwy kilku poznanych już związków chemicznych (H_2O, CO_2, FeS, $NaCl$); podaje regułę oktetu i dubletu elektronowego i jej konsekwencje; podaje definicję wiązania kowalencyjnego (atomowego); tłumaczy pojęcie wartościowości; określa wartościowość pierwiastka na podstawie wzoru chemicznego dwuatomowej cząsteczki; znając wartościowość pierwiastków, pisze wzór chemiczny dwupierwiastkowego związku chemicznego; tłumaczy rolę indeksu zapisanego przy symbolu chemicznym. 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady cząsteczek, w których występuje wiązanie kowalencyjne; rysuje wzór elektronowy kropkowy lub kreskowy cząsteczki wodoru; buduje modele atomów substancji prostych i modele ich cząsteczek, np. H_2, O_2, N_2; odróżnia symbol od wzoru chemicznego; interpretuje zapis podający liczbę atomów i cząsteczek pierwiastka; wyjaśnia różnicę między cząsteczką pierwiastka i cząsteczką związku chemicznego; modeluje cząsteczki pierwiastków i związków chemicznych poznanych na lekcjach; podaje zależność między wartościowością pierwiastków i liczbą ich atomów w związku chemicznym; określa pojęcie współczynnika stechiometrycznego podającego liczbę atomów lub cząsteczek. 	<ul style="list-style-type: none"> rysuje modele jąder izotopów pierwiastków o niewielkich liczbach atomowych; podaje argumenty za potrzebą produkowania izotopów promieniotwórczych; wyjaśnia różnice między promieniotwórczością naturalną i sztuczną; rysuje wzór elektronowy kropkowy lub kreskowy cząsteczek Cl_2, O_2, N_2; wyjaśnia znaczenie pojęć: wiązanie kowalencyjne pojedyncze, podwójne, potrójne; określa kryteria podziału wiązań chemicznych na kowalencyjne, kowalencyjne spolaryzowane i jonowe; interpretuje zapisy, np. O_2, $2 O_2$, H_2O, $5 H_2O$; na podstawie podanego składu jakościowego i ilościowego proponuje wzór związku chemicznego; zapisuje wzór dowolnego tlenku, znając wartościowość metalu lub niemetalu. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia kilka pierwiastków, których promieniotwórcze izotopy można spotkać w przyrodzie; opisuje skutki skażenia izotopami promieniotwórczymi; podaje argumenty oraz kontrargumenty zwolenników i przeciwników rozwoju energetyki jądrowej; tłumaczy, dlaczego helowce nazwano gazami szlachetnymi; opisuje, jak powstają jony sodu i chloru i określa ładunki tych jonów; określa rodzaj wiązań chemicznych (kowalencyjne, kowalencyjne spolaryzowane, jonowe) w prostych dwupierwiastkowych związkach chemicznych; zapisuje wzory związków chemicznych określonego typu, np. AB, A_xB_y na podstawie wartościowości pierwiastków.

Dział 3: Powietrze i jego składniki

Wymagania			
konieczne	podstawowe	rozszerzające	dopełniające
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia najważniejsze składniki powietrza: azot, tlen, dwutlenek węgla, argon, parę wodną; podaje symbol tlenu, opisuje budowę jego atomu, określa właściwości fizyczne i chemiczne oraz zastosowanie; podaje nazwy, zapisuje wzory tlenków poznanych na lekcjach i omawia ich zastosowanie; podaje symbol, określa właściwości i zastosowanie azotu; na podstawie wzoru sumarycznego tworzy model cząsteczki oraz opisuje właściwości fizyczne i chemiczne CO₂; posługuje się symbolami chemicznymi do opisu prostych eksperymentów wykonanych na lekcjach; zapisuje równanie reakcji spalania węgla w tlenie, wskazuje substraty i produkty reakcji; wyjaśnia znaczenie współczynników stechiometrycznych w równaniu reakcji. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje zależność składu powietrza od środowiska; opisuje, jaką rolę odegrali K. Olszewski i Z. Wróblewski w badaniach nad powietrzem; opisuje rolę tlenu (O₂ i O₃) w atmosferze i jego znaczenie dla życia na Ziemi; opisuje budowę cząsteczki tlenu; określa, co to jest ozon; opisuje obieg tlenu w przyrodzie; wyjaśnia, na czym polega rdzewienie żelaza; opisuje występowanie CO₂ w przyrodzie i jego zastosowanie; wyjaśnia, dlaczego należy wietrzyć pomieszczenia, w których przebywają ludzie; wyjaśnia przyczyny i skutki nadmiernej ilości CO₂ w atmosferze; uzasadnia, dlaczego trzeba rygorystycznie przestrzegać przepisów bezpieczeństwa pracy podczas eksperymentów z wodorem. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> podaje dowody, że tlen jest składnikiem powietrza; opisuje sposób otrzymywania i identyfikacji tlenu; opisuje eksperyment ukazujący rolę tlenu w procesie spalania; wyjaśnia, dlaczego reakcja spalania zachodzi w czystym tlenie szybciej niż w powietrzu; podaje przykłady reakcji utleniania i spalania; pisze równania reakcji spalania wybranych metali i niemetali w tlenie; opisuje zjawisko dziury ozonowej; planuje doświadczenie umożliwiające odróżnienie tlenu od azotu; projektuje doświadczenie umożliwiające otrzymanie i zidentyfikowanie CO₂ i zbadanie jego właściwości; projektuje doświadczenie umożliwiające rozróżnienie CO₂ od O₂; planuje i wykonuje doświadczenie ilustrujące reakcję syntezy, analizy i wymiany pojedynczej. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> projektuje i wykonuje doświadczenie w celu potwierdzenia składu powietrza; planuje i wykonuje doświadczenie w celu zbadania czystości powietrza; wyjaśnia zależność między procesem utleniania i spalania; projektuje zestawy potrzebne do otrzymania O₂, CO₂ i H₂; proponuje sposób rozróżnienia gazów: CO₂, O₂, N₂, H₂; wyjaśnia, dlaczego tlen, azot i wodór występują w postaci cząsteczek, a gazy szlachetne w postaci atomowej; opowiada o przyczynach i skutkach zjawiska dziury ozonowej; opisuje efekt cieplarniany; projektuje doświadczenie umożliwiające zbadanie składu pierwiastkowego CO₂; analizuje związek między procesem utleniania i spalania.

Dział 4: Woda i roztwory wodne

Wymagania			
konieczne	podstawowe	rozszerzające	dopełniające
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje rolę wody w przyrodzie; • wymienia stany skupienia wody; • opisuje obieg wody w przyrodzie; • rysuje model cząsteczki H₂O; • określa pojęcia: woda naturalna, mineralna, destylowana, deszczowa, słona; • opisuje doświadczenie ukazujące różnicę między wodą destylowaną a wodociągową; • podaje przykłady substancji dobrze i słabo rozpuszczalnych w wodzie; • wymienia czynniki przyspieszające rozpuszczanie substancji w wodzie; • określa pojęcia: substancja rozpuszczalna, rozpuszczalnik, roztwór rzeczywisty, zawiesina; • opisuje różnicę między roztworem rozcieńczonym a stężonym; • podaje definicję rozpuszczalności; • opisuje, co to są tzw. krzywe rozpuszczalności; • wymienia źródła zanieczyszczeń wód naturalnych. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia warunki powodujące zmianę stanu skupienia wody; • nazywa procesy, podczas których zmieniają się stany skupienia wody; • planuje eksperyment potwierdzający obecność wody w roślinach; • wyjaśnia istotę wiązania kowalencyjnego (atomowego) spolaryzowanego; • wyjaśnia proces rozpuszczania; • wyjaśnia pojęcia: polarność i dipol elektryczny; • proponuje doświadczenie ilustrujące różną rozpuszczalność substancji w wodzie; • z wykresów rozpuszczalności odczytuje rozpuszczalność soli w podanej temperaturze; • oblicza ilość substancji, którą można rozpuścić w określonej ilości wody w podanej temperaturze; • podaje określenie roztworu nasyconego, nienasyconego i przesyconego. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia zmiany stanu skupienia wody na podstawie teorii ziarnistej budowy materii; • proponuje i wykonuje eksperyment ukazujący przemiany fazowe wody; • planuje i wykonuje eksperyment: badanie wpływu różnych czynników na szybkość rozpuszczania się substancji w wodzie; • określa zależności między polarną budową cząsteczki wody a jej właściwościami rozpuszczania różnych substancji; • porównuje rozpuszczalność różnych soli, korzystając z wykresów rozpuszczalności; • oblicza masę substancji, jaka wykrytalizuje z roztworu nasyconego po obniżeniu temperatury, oraz masę substancji, jaka może rozpuścić się dodatkowo w roztworze nasyconym po podwyższeniu temperatury; • opisuje sposób usuwania z wody niektórych zanieczyszczeń. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego lód ma mniejszą gęstość od wody i dlaczego szklane butelki z wodą pozostawione na mrozie pękają; • opisuje, czym się różni mgła od pary wodnej; • projektuje i wykonuje doświadczenie ukazujące, że woda naturalna jest roztworem gazów i ciał stałych; • planuje doświadczenie ukazujące polarny charakter cząsteczek wody; • planuje doświadczenia ilustrujące wpływ rozpuszczalnika na proces rozpuszczania się substancji; • opisuje, co wpływa na zanieczyszczenia wód lokalnych, rzek oraz jezior w Polsce i na świecie; • proponuje sposoby zapobiegania zanieczyszczaniu wód naturalnych; • proponuje eksperyment ilustrujący sposób oczyszczania wody; • proponuje sposoby racjonalnego gospodarowania wodą.

Dział 5: Podstawy obliczeń chemicznych

Wymagania			
konieczne	podstawowe	rozszerzające	dopełniające
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • podaje definicję gęstości i jednostki, w jakich się ją wyraża; • oblicza gęstość, mając podaną masę substancji i objętość; • podaje definicję stężenia procentowego i wzór, który wykorzystuje do rozwiązywania prostych zadań rachunkowych; • oblicza, ile gramów danej substancji potrzeba, do sporządzenia roztworu o określonym stężeniu procentowym; • odczytuje z układu okresowego masę atomową pierwiastka i oblicza masę cząsteczkową związku chemicznego; • podaje treść prawa zachowania masy; • podaje treść prawa stałości składu. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oblicza gęstość produktu gazowego; • oblicza masę lub objętość substancji, mając pozostałe dane i przekształcając wzór na gęstość lub wykorzystując definicję gęstości; • wymienia produkty używane w życiu codziennym, które są roztworami o określonym stężeniu procentowym; • rozwiązuje zadania rachunkowe wymagające przekształcenia wzoru na stężenie procentowe lub wykorzystania definicji stężenia procentowego; • określa skład substancji, podając stosunek atomowy, masowy lub procentowy składników; • oblicza masę produktów, znając masę substratów. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • interpretuje równanie reakcji, biorąc pod uwagę: liczbę atomów, liczbę cząsteczek; • oblicza stężenie procentowe roztworu, mając np. masę substancji, objętość rozpuszczalnika i jego gęstość; • interpretuje informację, co oznacza, że roztwór jest x-procentowy; • oblicza stężenie procentowe roztworu po odparowaniu określonej ilości rozpuszczalnika oraz po dodaniu do roztworu określonej ilości rozpuszczalnika lub substancji rozpuszczanej; • rozwiązuje zadania rachunkowe wymagające przeliczenia jednostek. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • podaje zależność między rozpuszczalnością a stężeniem procentowym roztworu i stosuje tę zależność do rozwiązywania zadań rachunkowych; • oblicza stężenie procentowe mieszaniny roztworów; • rozwiązuje proste zadania ze stochiometrii z uwzględnieniem prawa zachowania masy i prawa stosunków stałych, interpretując odpowiednio wzór chemiczny i równanie reakcji; • projektuje doświadczenie, które zilustruje prawo zachowania masy; • oblicza procentową zawartość jednego ze składników związku chemicznego.

Dział 6: Kwasy i zasady

Wymagania			
konieczne	podstawowe	rozszerzające	dopełniające
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia kwasy znane z życia codziennego; • formułuje definicję kwasu; 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dzieli kwasy na tlenowe i beztlenowe, podaje przykłady; • podaje wzory i nazwy kwasów: H_3PO_4, H_2CO_3, H_2SO_3, H_2S; 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • analizuje wzory poznanych kwasów i zapisuje ogólny wzór kwasów; • podaje sposób otrzymywania kwasów i zapisuje równania reakcji; 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zapisuje równania reakcji ilustrujące powstawanie kwaśnych opadów;

Wymagania			
konieczne	podstawowe	rozszerzające	dopełniające
<ul style="list-style-type: none"> wymienia pierwiastki wchodzące w skład poznanych na lekcjach kwasów; zapisuje wzory sumaryczne, strukturalne i podaje nazwy kwasów: HCl, H₂SO₄, HNO₃; podaje definicję wskaźników; określa pojęcia: elektrolit i nieelektrolit; opisuje zastosowanie kwasów; opisuje właściwości stężonych kwasów: siarkowego(VI), chlorowodorowego i azotowego(V) oraz sposób bezpiecznej pracy z nimi; opisuje wpływ kwaśnych opadów na środowisko; wymienia tlenki kwasowe, podaje ich wzory; definiuje pojęcia: jon, kation, anion; określa pojęcie higroskopijności; definiuje kwasy i zasady wg Arrheniusa; zapisuje wzory i podaje nazwy wodorotlenków: sodu i potasu; wymienia najważniejsze właściwości wodorotlenków i opisuje bezpieczny sposób pracy z roztworami o dużym stężeniu; podaje wzory i nazwy wodorotlenków poznanych na lekcjach; 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia pojęcie kwaśne opady i opisuje, jaki wpływ mają na środowisko; opisuje metodę otrzymywania kwasów HCl i H₂SO₃, zapisuje odpowiednie równania reakcji; wymienia kilka poznanych elektrolitów; wykonuje doświadczenie ilustrujące zmianę zabarwienia wskaźnika pod wpływem kwasu; rysuje wzory strukturalne kwasów: H₂SO₃ i H₂CO₃; wskazuje podobieństwa w budowie kwasów; opisuje, jak należy przechowywać kwasy; zapisuje przebieg dysocjacji elektrolitycznej kwasów poznanych na lekcji; podaje nazwy anionów wszystkich kwasów poznanych na lekcjach; wskazuje resztę kwasową i podaje jej wartościowość; określa, co jest miarą odczynu roztworu; definiuje pojęcie pH (w sposób podany na lekcji) i opisuje zastosowanie skali pH; określa, co to są zasady, a co wodorotlenki; 	<ul style="list-style-type: none"> rysuje wzory strukturalne kwasów: H₂S, H₃PO₄; opisuje metodę otrzymywania kwasu H₂S i kwasu H₂CO₃; badą przewodzenie prądu elektrycznego przez roztwory kwasów; opisuje proces dysocjacji poznanych kwasów odpowiednimi równaniami reakcji i odczytuje je; ze zbioru kationów wodorowych i anionów reszt kwasowych (modeli, rysunków lub zapisów słownych) buduje modele lub zapisuje wzory cząsteczek kwasów; wyjaśnia, które tlenki powodują powstawanie kwaśnych opadów; wyjaśnia, kiedy odczyn jest obojętny, a kiedy kwasowy i zasadowy; za pomocą wskaźników określa odczyn różnych roztworów; badą przewodzenie prądu elektrycznego przez zasady; opisuje proces dysocjacji elektrolitycznej poznanych zasad odpowiednimi równaniami reakcji i odczytuje je; podaje dwa sposoby otrzymania zasady sodowej i zapisuje je odpowiednimi równaniami reakcji; 	<ul style="list-style-type: none"> rozwiązuje chemografy typu: $S \longrightarrow SO_2 \longrightarrow H_2SO_3$ $P_4 \longrightarrow P_4O_{10} \longrightarrow H_3PO_4$ $C \longrightarrow CO_2 \longrightarrow H_2CO_3$ dobierając odpowiednie reagenty i pisząc równania reakcji; projektuje odpowiedni zestaw do badania przewodzenia prądu elektrycznego przez roztwory kwasów i zasad; wyjaśnia proces dysocjacji elektrolitycznej na ogólnych wzorach kwasów i zasad; projektuje eksperyment w celu rozróżnienia kwasu, wody oraz roztworu wodorotlenku i wykonuje go, dobierając odpowiednie wskaźniki; zapisuje równania reakcji otrzymywania kwasu fosforowego(V) i węglowego; przeprowadza reakcję kwasu z metalem (Mg lub Zn) i identyfikuje wydzielający się gaz; tłumaczy, co to znaczy, że dany kwas jest nietrwały i zapisuje odpowiednie równania reakcji; zapisuje równania reakcji otrzymywania wodorotlenku KOH, Ca(OH)₂ w reakcji metali z wodą i odpowiednich tlenków z wodą;

Dział 6: Kwasy i zasady

Wymagania			
konieczne	podstawowe	rozszerzające	dopełniające
<ul style="list-style-type: none"> wymienia rodzaje odczynów roztworów i podaje, jak i za pomocą czego można je rozróżnić; proponuje użycie odpowiedniego wskaźnika do wykrycia roztworów o odczynie kwasowym i zasadowym; wskazuje piktogramy informujące o właściwościach żrących kwasów i zasad. 	<ul style="list-style-type: none"> zapisuje wzory wodorotlenków: wapnia i magnezu, wymienia ich zastosowanie; podaje, z jakich jonów są zbudowane zasady i wodorotlenki; zapisuje symbolami kation metalu i anion wodorotlenkowy. 	<ul style="list-style-type: none"> zapisuje ogólny wzór wodorotlenków; określa właściwości higroskopijne wodorotlenku sodu na podstawie obserwacji pastylki NaOH umieszczonej na szkiełku zegarkowym; ze zbioru wzorów kwasów i wodorotlenków tworzy podzbiory, dobierając kryterium podziału. 	<ul style="list-style-type: none"> proponuje eksperyment w celu zmiany odczynu roztworu; rozwiązuje chemograpy typu: $\text{Ca} \longrightarrow \text{CaO} \longrightarrow \text{Ca(OH)}_2$ zapisuje odpowiednie równania reakcji, dobierając brakujące reagenty; proponuje sposoby zapobiegania powstawaniu kwaśnych opadów.

Dział 7: Sole

Wymagania			
konieczne	podstawowe	rozszerzające	dopełniające
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia przykłady soli znanych z życia codziennego; podaje zastosowanie soli kamiennej; opisuje właściwości fizyczne soli kamiennej; podaje wzór soli kamiennej i jej nazwę systematyczną; definiuje pojęcie jonów; definiuje pojęcie wiązania jonowego; zapisuje przebieg dysocjacji elektrolitycznej NaCl za pomocą równania reakcji, podaje nazwy powstałych jonów; 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje znaczenie soli kamiennej w życiu człowieka; podaje przykłady występowania soli w przyrodzie; porównuje właściwości fizyczne dwóch soli, np. NaCl i CuSO₄; zapisuje elektronowo mechanizm powstawania jonów Na⁺ i Cl⁻; opisuje tworzenie się wiązania jonowego na przykładzie NaCl; rysuje ułożenie jonów w kryształach NaCl; 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje znaczenie różnych soli w gospodarce człowieka; tłumaczy budowę jonową kryształu NaCl; zapisuje elektronowo mechanizm powstawania jonów Mg²⁺, Al³⁺ i S²⁻; opisuje mechanizm powstawania wiązań jonowych w chlorkach i siarczkach: potasu, magnezu, glinu; porównuje właściwości związków kowalencyjnych i jonowych; zapisuje równania dysocjacji elektrolitycznej soli poznanych na lekcji; 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> podaje ogólny wzór soli i stosuje go, pisząc wzór chemiczny dowolnej soli; projektuje eksperyment umożliwiający badanie przewodzenia prądu elektrycznego przez roztwory soli dobrze rozpuszczalnych w wodzie; zapisuje równanie dysocjacji dowolnej soli, podaje nazwy jonów; rozpoznaje kwas i wodorotlenek, z których dana sól powstała; zapisuje i uzgadnia dowolne równanie reakcji otrzymywania soli w formie cząsteczkowej, jonowej i jonowej skróconej;

Wymagania			
konieczne	podstawowe	rozszerzające	dopełniające
<ul style="list-style-type: none"> • podaje nazwy kilku soli poznanych na lekcjach, znając ich wzory, i odwrotnie – zapisuje wzory kilku soli na podstawie ich nazw; • definiuje reakcję zobojętniania, rozpoznaje równanie zobojętniania w zbiorze różnych równań reakcji; • podaje przykład reakcji zobojętniania i zapisuje równanie reakcji; • określa pojęcia sole łatwo i trudno rozpuszczalne w wodzie; • na podstawie tablicy rozpuszczalności soli wyszukuje sole łatwo i trudno rozpuszczalne w wodzie; • interpretuje graficzny zapis (piktogram) substancji toksycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje nazwy soli kwasów HCl, H₂SO₄, HNO₃ na podstawie wzorów, i odwrotnie – zapisuje wzory soli na podstawie nazw; • podaje nazwy jonów powstałych w wyniku dysocjacji soli kwasów wymienionych wyżej; • zapisuje cząsteczkowo równania reakcji zobojętniania kwasów HCl, H₂SO₄, HNO₃ roztworami wodorotlenków: NaOH, KOH, Ca(OH)₂; • tłumaczy przebieg reakcji zobojętniania, pisząc skrócone jonowe równanie reakcji; • podaje przykłady reakcji wymiany pojedynczej i wymiany podwójnej oraz odpowiednie równania reakcji ilustrujące różne metody otrzymywania soli; • rozpoznaje sole jako produkty różnych reakcji; • opisuje sposoby otrzymywania soli kwasów HCl, H₂SO₄, HNO₃, ilustrując je równaniami reakcji typu: metal + kwas, tlenek metalu + kwas, kwas + wodorotlenek. 	<ul style="list-style-type: none"> • zapisuje wzory soli na podstawie podanej zawartości jonów, np. na etykietach z butelek wody mineralnej; • zapisuje równanie reakcji zobojętniania, w postaci cząsteczkowej i jonowej, kwasów: H₂CO₃, H₂SO₃, H₂S, H₃PO₄ poznanyymi roztworami wodorotlenków; • proponuje sposób identyfikacji gazów wydzielających się w reakcjach, np. H₂, CO₂; • zapisuje równania reakcji wytrącania różnych soli, w tym fosforanów(V), siarczków i węglanów; • podaje przykłady reakcji: metal + niemetal, tlenek niemetalu + zasada, sól + sól i zapisuje odpowiednie równania reakcji; • określa zastosowanie reakcji strącania; • na podstawie tablicy rozpuszczalności planuje otrzymanie osadów soli trudno rozpuszczalnych, pochodzących od kwasów poznanych na lekcjach. 	<ul style="list-style-type: none"> • na podstawie tablicy rozpuszczalności przewiduje wyniki reakcji dwóch dowolnych substratów; • projektuje i wykonuje doświadczenie umożliwiające identyfikację niektórych soli, np. NaCl, Na₂CO₃, CaCl₂; • omawia właściwości niektórych soli, analizując proces mętnienia wody wapiennej, spulchniania ciasta, leczenia nadkwaśności żołądka; • opisuje konsekwencje procesu zwanego zasoleniem wód i gleb; • proponuje ocenę żywności produkowanej w gospodarstwach stosujących intensywne nawożenie gleby oraz produktów rolnych rosnących wzdłuż dróg.

Dział 8: Węgiel i jego związki z wodorem

Wymagania			
konieczne	podstawowe	rozszerzające	dopełniające
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • korzystając z układu okresowego pierwiastków, opisuje budowę atomu węgla; • rozróżnia pierwiastek węgiel i węgiel – surowiec energetyczny; • wymienia odmiany węgla; • opisuje właściwości i zastosowanie diamentu i grafitu; • wyjaśnia, co to są węglowodory; • zapisuje wzór sumaryczny i strukturalny metanu, określa wartościowość węgla w cząsteczce; • wymienia naturalne źródła tworzenia się metanu; • wyjaśnia, dlaczego tlenek węgla(II) jest substancją szczególnie niebezpieczną; • omawia zastosowanie metanu; • podaje ogólne wzory alkanów, alkenów i alkinów i na tej podstawie tworzy wzory sumaryczne węglowodorów z szeregu metanu, etenu i etynu zawierające trzy atomy węgla w cząsteczce; • podaje występowanie i zastosowanie węglowodorów nasyconych; • określa, co to są węglowodory nienasycone; 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • buduje (lub rysuje) model atomu węgla i objaśnia go; • opisuje występowanie pierwiastka węgla w przyrodzie; • rozróżnia nieorganiczne i organiczne związki węgla; • opisuje różnice w budowie diamentu i grafitu oraz ich właściwości fizycznych; • wskazuje na związek emisji metanu do atmosfery z efektem cieplarnianym; • opisuje właściwości fizyczne i chemiczne metanu; • zapisuje równania reakcji całkowitego spalania metanu i etanu; • buduje modele cząsteczek metanu i etanu i opisuje ich budowę; • tłumaczy, dlaczego należy wietrzyć łazienki, w których znajdują się piecyki gazowe; • podaje definicję szeregu homologicznego; • wskazuje różnice w budowie członów tego samego szeregu homologicznego; 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • planuje i wykonuje doświadczenie umożliwiające wykrycie węgla w produktach organicznych; • opisuje nową odmianę węgla – fulleren; • projektuje doświadczenie ilustrujące sorbcyjne właściwości węgla aktywnego; • tłumaczy występowanie SO₂ wśród produktów spalania węgla kopalnych; • omawia rolę CO₂ i SO₂ w zaburzeniu równowagi ekologicznej w atmosferze i skutki tego zjawiska; • zapisuje równania reakcji niecałkowitego spalania metanu i etanu, porównuje produkty spalania i wyciąga wnioski dotyczące spalania gazu ziemnego w piecykach gazowych; • tłumaczy, co oznacza pojawienie się sadzy na rusztach piecyka gazowego; • rozpoznaje węglowodory należące do tego samego szeregu homologicznego; • buduje modele cząsteczek alkanów, alkenów i alkinów, na podstawie modelu rysuje wzór strukturalny węglowodoru, zapisuje wzór półstrukturalny, sumaryczny i nazwę; • oblicza procentową zawartość węgla w węglowodorze; 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia modele diamentu, grafitu i fulerenu; • na postawie modelu tłumaczy, dlaczego diament jest twardy, a grafit można strugać zwykłym nożem; • proponuje działania w celu wykorzystania SO₂ znajdującego się w dymach uchodzących z pieców przemysłowych opalanych węglem lub wyeliminowania siarki i jej związków z węgla; • podaje nazwy, wzory sumaryczne i półstrukturalne węglowodorów alifatycznych zawierających więcej niż cztery atomy węgla w cząsteczce, wykonuje ich modele i rysuje wzory strukturalne; • zbiór wzorów, nazw i modeli węglowodorów alifatycznych dzieli na różne podzbiory, podając kryterium podziału; • zapisuje równania reakcji spalania i niecałkowitego spalania węglowodorów zawierających więcej niż dwa atomy węgla w cząsteczce; • podaje nazwę produktu addycji bromu do etenu; • zapisuje równanie reakcji addycji wodoru i bromu do węglowodorów nienasyconych zawierających więcej niż dwa atomy węgla w cząsteczce;

Wymagania			
konieczne	podstawowe	rozszerzające	dopełniające
<ul style="list-style-type: none"> • podaje nazwy systematyczne węglowodorów nienasyconych o dwóch atomach węgla w cząsteczce; • porównuje wzory strukturalne i podaje różnice w budowie etenu i etynu; • opisuje różnice we właściwościach węglowodorów nasyconych i nienasyconych; • opisuje zastosowanie etenu i etynu. 	<ul style="list-style-type: none"> • zapisuje wzory sumaryczne, półstrukturalne i strukturalne oraz podaje nazwy czterech początkowych alkanów (z szeregu homologicznego) oraz trzech początkowych alkenów i alkinów (z szeregu homologicznego); • buduje modele cząsteczek etenu i etynu; • zapisuje równania reakcji przyłączania wodoru do etenu i etynu; • zapisuje równania reakcji przyłączania bromu do etenu i etynu; • zapisuje równania reakcji całkowitego spalania etenu i etynu. • analizuje wpływ rozwoju motoryzacji oraz transportu lotniczego na środowisko. 	<ul style="list-style-type: none"> • zapisuje równania reakcji spalania etenu i etynu do CO i sadzy; • wykonuje doświadczenie umożliwiające wykrywanie wiązania wielokrotnego; • zapisuje równania reakcji polimeryzacji etenu; • otrzymuje acetylen (etyn) z karbidu, bada jego właściwości i zapisuje równanie reakcji; • tłumaczy zasadność stosowania tlenu w palnikach acetylenowo-tlenowych. 	<ul style="list-style-type: none"> • proponuje sposób otrzymywania węglowodoru nasyconego z nienasyconego, np. etanu z etynu; • projektuje eksperyment umożliwiający otrzymanie etynu, wybiera potrzebne odczynniki i szkło laboratoryjne; • proponuje sposób identyfikacji produktów reakcji CaC_2 z H_2O; • projektuje doświadczenie umożliwiające rozróżnienie etanu i etynu; • analizuje zalety i wady kilku alternatywnych źródeł energii; • rozwiązuje chemografy typu: $\text{CaC}_2 \longrightarrow \text{C}_2\text{H}_2 \longrightarrow$ $\longrightarrow \text{C}_2\text{H}_4 \longrightarrow \text{C}_2\text{H}_6$ $\text{CaC}_2 \longrightarrow \text{C}_2\text{H}_2 \longrightarrow$ $\longrightarrow \text{C}_2\text{H}_2\text{Br}_2 \longrightarrow \text{C}_2\text{H}_2\text{Br}_4$ • i zapisuje odpowiednie równania reakcji, dobierając brakujące reagenty.

Dział 9: Pochodne węglowodorów

Wymagania			
konieczne	podstawowe	rozszerzające	dopełniające
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • określa pojęcia: grupa węglowodorowa i grupa funkcyjna; 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia jednofunkcyjne i wielofunkcyjne pochodne węglowodorów; 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia stwierdzenie, że alkohole to jednofunkcyjne pochodne węglowodorów; 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zapisuje wzór dowolnego alkoholu z szeregu metanolu (zawierającego więcej niż 4 atomy węgla w cząsteczce) i podaje jego nazwę;

Dział 9: Pochodne węglowodorów

Wymagania			
konieczne	podstawowe	rozszerzające	dopełniające
<ul style="list-style-type: none"> wskazuje grupy: węglowodorową, hydroksylową, karboksylową i aminową; określa, co to są alkohole, podaje wzory i nazwy dwóch najprostszych alkoholi, buduje modele ich cząsteczek; omawia skutki działania metanolu i etanolu na organizm człowieka; opisuje zastosowanie alkoholi; zapisuje wzory: strukturalny i sumaryczny glicerolu; opisuje zastosowanie glicerolu; podaje wzory półstrukturalne i strukturalne kwasów: mrówkowego i octowego, opisuje ich zastosowanie; podaje przykłady występowania kwasów karboksylowych w przyrodzie; opisuje właściwości fizyczne kwasu octowego (lub mrówkowego); zapisuje równania dysocjacji kwasów: mrówkowego i octowego; opisuje, z czym reagują kwasy: mrówkowy i octowy; wskazuje reakcję zobojętniania kwasu organicznego zasadą; kwalifikuje mrówczany i octany do odpowiedniej grupy związków chemicznych; 	<ul style="list-style-type: none"> podaje nazwy i wzory półstrukturalne i strukturalne alkoholi o trzech atomach węgla w cząsteczce; wymienia wspólne właściwości metanolu i etanolu; zapisuje ogólny wzór alkoholi i interpretuje go; bada właściwości fizyczne etanolu; zapisuje równania reakcji spalania metanolu i etanolu; bada odczyn alkoholi; omawia budowę cząsteczki glicerolu; projektuje doświadczenie i bada właściwości fizyczne glicerolu; zapisuje ogólny wzór kwasów karboksylowych szeregu kwasu mrówkowego; planuje i wykonuje doświadczenie zobojętniania kwasów mrówkowego lub octowego zasadą, zapisuje odpowiednie równanie reakcji, podaje nazwę otrzymanej soli; planuje i wykonuje doświadczenie ilustrujące reakcję kwasu mrówkowego lub octowego z metalami i tlenkami metali, zapisuje odpowiednie równania reakcji, podaje nazwę soli; wyjaśnia budowę wyższych kwasów karboksylowych, porównuje kwasy nasycone i nienasycone; 	<ul style="list-style-type: none"> zapisuje wzory sumaryczne, półstrukturalne, rysuje wzory strukturalne, podaje nazwy systematyczne alkoholi mających więcej niż trzy atomy węgla w cząsteczce; projektuje doświadczenie ilustrujące wpływ alkoholu etylowego na białko; zapisuje równania reakcji spalania propanolu i butanolu; porównuje budowę alkoholi jednowodorotlenowych i wielowodorotlenowych (na przykładzie etanolu i glicerolu); porównuje budowę kwasów: mrówkowego i octowego; wyjaśnia, co to jest ocet; proponuje i wykonuje doświadczenie ukazujące przewodzenie prądu elektrycznego przez roztwory kwasów: mrówkowego i octowego; planuje i wykonuje eksperyment ukazujący przebieg reakcji zobojętniania dowolnego kwasu karboksylowego (zawierającego do czterech atomów węgla w cząsteczce) roztworem wodorotlenku sodu, potasu lub wapnia, zapisuje równania reakcji, podaje nazwy soli; 	<ul style="list-style-type: none"> projektuje doświadczenie w celu zbadania właściwości fizycznych i chemicznych alkoholi; analizuje i ocenia określenie: „alkohol może stać się wrogiem człowieka, ale jest niezbędny w gospodarce”; tłumaczy, dlaczego etanolu używa się do odkażania; interpretuje wpływ kwasu (np. octu lub kwasu cytrynowego) na zmianę barwy herbaty lub sałatki z czerwonej kapusty; porównuje właściwości kwasów mineralnych i organicznych; zapisuje wzorami sumarycznymi równanie reakcji addycji bromu do kwasu oleinowego; porównuje budowę i właściwości (na podstawie obserwacji i np. analizy tabel podających temperatury wrzenia) niższych i wyższych kwasów karboksylowych oraz wyciąga wnioski o charakterze zmian we właściwościach;

<ul style="list-style-type: none"> • zapisuje wzory sumaryczne kwasów tłuszczowych: palmitynowego, stearynowego i oleinowego; • opisuje, z czym mogą reagować kwasy tłuszczowe; • określa, co to są estry, ich zastosowanie i występowanie w przyrodzie; • podaje wzór i nazwę najprostszej aminy. 	<ul style="list-style-type: none"> • produkty reakcji kwasów tłuszczowych z roztworami wodorotlenków kwalifikuje do odpowiedniej grupy związków chemicznych; • podaje nazwę estru zawierającego do czterech atomów węgla w cząsteczce i opisuje jego budowę; • zapisuje równanie reakcji otrzymywania octanu etylu; • opisuje właściwości metyloaminy. 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje sposób identyfikacji gazu wydzielanego w reakcji kwasów organicznych z metalami; • proponuje eksperyment potwierdzający obecność wiązania podwójnego w kwasie oleinowym; • rozpoznaje, z jakich substratów mógł powstać dany ester; • odszukuje na stronach internetowych lub encyklopedii informacje o wynalazku Alfreda Nobla, wymienia polskich noblistów i określa, z jakiej dziedziny otrzymali tę nagrodę. 	<ul style="list-style-type: none"> • na podstawie wzoru podaje nazwę estru i odwrotnie: zapisuje jego wzór na podstawie nazwy estru zbudowanego z więcej niż czterech atomów węgla; • zapisuje równania reakcji tworzenia estrów z kwasów zawierających więcej niż dwa atomy węgla w cząsteczce z metanolem lub etanolem i alkoholi zawierających więcej niż dwa atomy węgla w cząsteczce z kwasami mrówkowym lub octowym; • ze zbioru związków: alkoholi, kwasów, estrów zapisanych wzorami lub nazwami tworzy podzbiory, podając kryterium podziału; • projektuje doświadczenie w celu różnicowania alkoholu, kwasu, aminy.
--	--	---	---

Dział 10: Aby żyć, trzeba jeść

Wymagania			
konieczne	podstawowe	rozszerzające	dopełniające
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia chemiczne składniki żywności; • wymienia ogólną funkcję poszczególnych składników żywności w organizmie; • wymienia artykuły spożywcze bogate z tłuszcze, białka, cukry; • wyjaśnia, dlaczego cukry, białka i tłuszcze zaliczamy do związków organicznych; 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia choroby wynikające z niedoboru soli mineralnych i witamin (na podstawie informacji wyszukiwanych w encyklopedii lub na stronach internetowych); • podaje skład pierwiastkowy tłuszczów; • opisuje rolę tłuszczów w organizmie; • podaje ogólny wzór aminokwasów, wskazuje grupy funkcyjne, podaje ich nazwy; 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje sposób pozyskiwania tłuszczów; • zapisuje wzór strukturalny cząsteczki dowolnego tłuszczu; • zapisuje równanie reakcji otrzymywania tłuszczów; • proponuje i wykonuje doświadczenie: badanie właściwości fizycznych tłuszczów; 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wśród różnych produktów spożywczych rozpoznaje te, które są bogate w tłuszcze, białko, cukry; • projektuje eksperyment w celu odróżnienia olejów jadalnych od mineralnych; • tłumaczy, dlaczego do smażenia, np. frytek, nie należy wielokrotnie używać tego samego tłuszczu;

Dział 10: Aby żyć, trzeba jeść

Wymagania			
konieczne	podstawowe	rozszerzające	dopełniające
<ul style="list-style-type: none"> • dzieli tłuszcze ze względu na pochodzenie i stan skupienia; • wyjaśnia pojęcie tłuszczu; • opisuje właściwości fizyczne tłuszczów; • opisuje sposób, w jaki należy przechowywać tłuszcze; • podaje wzór i nazwę najprostszego aminokwasu; • określa, co to są białka; • określa, co to są koloidy i czym się różnią od roztworu właściwego; • podaje sposób identyfikacji białka; • wymienia czynniki wpływające na denaturację białka; • wyjaśnia rolę białka w organizmie; • wyjaśnia pojęcie fotosyntezy, opisuje jej znaczenie dla żyjących organizmów i podaje jej związek z cukrami; • wymienia różne rodzaje cukrów i omawia ich zastosowanie; • podaje skład pierwiastkowy cukrów; • określa podobieństwa i różnice we właściwościach glukozy i sacharozy; • bada i opisuje właściwości fizyczne glukozy; • opisuje sposób identyfikacji cukrów, takich jak glukoza i fruktoza. 	<ul style="list-style-type: none"> • wykonuje doświadczenie umożliwiające wykrycie białka; • wyjaśnia pojęcie denaturacji i koagulacji białka; • wymienia pierwiastki wchodzące w skład białka; • podaje przykłady układów koloidalnych poznanych na lekcji; • proponuje i wykonuje doświadczenie w celu wykrycia wody w białku; • wykonuje doświadczenie ukazujące wpływ zasad, metali ciężkich i ogrzewania na białko; • wyjaśnia proces fotosyntezy; • proponuje i wykonuje eksperyment umożliwiający wykrycie węgla w cukrach; • wykonuje doświadczenie umożliwiające wykrywanie glukozy; • zapisuje wzory sumaryczne glukozy i sacharozy oraz wzór ogólny skrobi; • określa pojęcia: dwucukier i wielocukier; • zapisuje równanie reakcji spalania glukozy; • zapisuje równanie reakcji rozpadu sacharozy na cukry proste. 	<ul style="list-style-type: none"> • proponuje i wykonuje doświadczenie w celu rozróżnienia tłuszczów nasyconych i nienasyconych, wyjaśnia, czym się one różnią; • proponuje sposób otrzymania tłuszczu stałego z tłuszczu ciekłego; • tłumaczy, co się dzieje z białkiem pod wpływem etanolu; • proponuje doświadczenie w celu wykrycia azotu i siarki w białku; • wyjaśnia pojęcia: cukier buraczany i cukier trzcinowy; • tłumaczy, na czym polega spalanie glukozy w organizmie; • wykrywa cukier redukujący w różnych produktach spożywczych; • proponuje doświadczenie w celu odróżnienia glukozy od sacharozy; • opisuje, co się dzieje z sacharozą w przewodzie pokarmowym; • wyjaśnia słodki smak długo żutego w ustach chleba; • projektuje doświadczenie ukazujące, że sacharoza i skrobia to cukry złożone; • identyfikuje skrobię za pomocą jodu rozpuszczonego w etanolu (jodyna) lub KI (płyn Lugola). 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, które tłuszcze są zdrowe dla organizmu: nasycone czy nienasycone; • wyjaśnia sposób usuwania tłustych plam z ubrania; • zapisuje równanie reakcji zmydlenia tłuszczu; • odróżnia proces koagulacji od procesów wysalania i denaturacji; • opisuje cechy charakteryzujące koloidy; • wyjaśnia, dlaczego zepsute jajko po rozbiciu wydziela brzydki zapach; • tłumaczy, dlaczego ze stężonymi roztworami kwasów i zasad należy pracować ze szczególną ostrożnością; • tłumaczy, jakie procesy zachodzą podczas gotowania, a jakie podczas smażenia mięsa; • projektuje doświadczenia w celu wykrycia białka i skrobi w produktach spożywczych; • wyjaśnia procesy zachodzące podczas pieczenia chleba i słodki smak przemarzniętych ziemniaków.